

27 Jan 2007 (Updated 04 Feb 2007)

Kāpēc sūtīt bērnu latviešu skolā?

Skolēni Stokholmas latviešu skolā piedalās nodarbībā. (Foto: Daina Gross)

Amanda Jātniece

Tie laiki ir pagājuši, kad sūtīt bērnu latviešu skolā bija katra trimdas vecāka pienākums, lai sagatavotu bērnus uz to dienu, kad tēvzeme atgūs savu brīvību. Gandrīz visi bērni, kas tagad apmeklē latviešu skolas, pazīst tikai neatkarīgu Latviju. Kāpēc vecāki turpina uz tām sūtīt savus bērnus? Kāpēc skolotāji turpina tajās mācīt? Ko vecāki sagaida no latviešu skolas?

Temats ir plašs un emocionāli “pielādēts”. Tik daudz kas ir mainījies latviešu sabiedrībā pēdējos 15 gados. Latvieši ārzemēs vairs nav tik homogēna grupa, kādi viņi bija pirms 30 gadiem, un viņu attiecības ar Latviju un latvietību ir ļoti atšķirīgas. “Trimdinieki” un “jaunatbraucēji” domā citādāk. Viņu uzskati par to, kas ir “latvisks,” atšķiras. Un kāpēc gan nē? Mēs taču esam auguši atšķirīgās vietās ar atšķirīgiem iespajdiem, pieredzēm un pagātnēm.

Seko daudzi skaidrojumi, kāpēc skolotāji māca latviešu skolās un kāpēc vecāki sūta – vai arī nesūta – savus bērnus latviešu skolā. Visi citējumi ir no e-pasta aptaujām un sarunām ar ASV dzīvojošiem latviešu vecākiem un skolotājiem. Vai Tu šai sarakstā sadzirdi arī sevi?

- Bērni jāsūta latviešu skolā, lai uzturētu latvietību, jo Latvijai – kā mazai valstij – vēl arvien ir vajadzīgs katrs latvietis, vienalga kur viņš dzīvotu. Imigrantu ģimenēs senču valoda parasti izzūd 2-3 paaudžu laikā. Latviešu “trimdinieki” jau audzina savu trešo paaudzi – tā tad, liktenīgais brīdis it kā drīz būšot pienācis. Bet latvieši spītīgi turas pretī asimilācijai. “Vai nebūtu jaukāk un labāk un patīkamāk, ja tā diena būtu tālāk nākotnē nevis tuvāk?”

- Vecāki un/vai skolotāji paši uzauga trimdas latviešu sabiedrībā, augsti vērtē tās iespējas, kas viņiem tika dotas, grib turpināt būt daļa no tās sabiedrības, grib lai viņu bērni arī tajā uzaug, un grib savas zināšanas dot tālāk.
- Ir svarīgi, lai bērns zina “no kurienes viņš ir cēlies”. “Mani bērni ir puslatvieši, es domāju, ka ir svarīgi zināt no kurienes tu esi un palīdzēt uzturēt latviešu tradīcijas.”
- “Kāpēc es vedu savu bērnu uz latviešu skolu? Tas vienkārši ir sirdī iekšā un nevaru iedomāties dzīvi bez tās. Amerikāņu sabiedrībā tomēr ir tāds tukšums, ko latviešu sabiedrība pilda.”
- Lai iepriecinātu savus vecākus un vecvecākus.
- “Jo es gāju.”
- “Mani vecāki sitās nost, lai mūs izaudzinātu par ‘labiem latviešiem’, un būtu kauns to visu ‘izmest pa logu’.” Tagad, kad Latvija ir neatkarīga valsts, ir grūtāk attaisnot par katru cenu bērnos ieaudzināt/iepotēt pienākuma sajūtu pret Latviju. Bet trimdā auguši vecāki vēl arvien jūt lielu atbildību pret saviem vecākiem un viņu mērķiem.
- Jaunatbraucējam sāk pietrūkt ‘kaut kas’ no mājām. Vai tā ir valoda, vai maize, vai attieksme, vai kaut kas pilnīgi neracionāls un neizskaidrojams... Latviešu skolā viņš atrod kaut mazu saitīti ar savu dzimto valodu, vidi un cilvēkiem.
- Lai bērni var latviski sarunāties ar vecvecākiem. Šis it sevišķi attiecas uz ģimenēm, kas dzīvo Skandināvijā vai citur Eiropā, un var reizi gada vai biežāk aizbraukt uz Latviju pie tuviniekiem.
- Uzturēt latviešu valodas zināšanas, lai bērni varētu atgriezties Latvijas skolās (ģimenes, kas ārzemēs dzīvo tikai uz zināmu laiku). Vīrs un sieva, kas uzauga ASV, stāsta: “Pēc Stariņa skolas dibināšanas un lielās enerģijas, kas tajā ieguldīta, tiešām sev jautājam, vai nebūtu vienkāršāk/labāk dzīvot Latvijā? Ļoti nopietni apsveram tādu domu un pamazām piestrādājam, lai tas īstenotos. Šobrīd latviešu skola spēlē tādu lomu, ka tā palīdz mūsu dēliņam uzturēt savas latviešu valodas spējas ar domu, ka viņš Latvijā iestātos vietējā (latviešu) skolā un tiktu līdz.”
- “Trimdinieku” ģimenes, kas katru vasaru brauc ciemos uz Latviju, grib pa mācību gadu uzturēt to, ko bērni vasarā ir iemācījušies.
- Cer, ka latviešu skola iemācīs bērnam runāt latviski, jo tas ģimenē nav noticis.
- Reālāks uzskats: “Es sagaidu, ka latviešu skola papildina mājās mācīto. Es nesagaidu, ka latviešu skola vien mūsu dēliem iemācīs latviešu valodu.” Šī māte vēlas, lai dēli apgūtu lasīšanu un rakstīšanu ne tikai angļu valodā, bet arī latviešu valodā, un vēlas lai tas notiktu formālākā vidē, nevis ‘tikai’ mājās.
- Šajos laikos, kad cilvēki dzīvo ļoti izkaisīti un bieži atrodas tālu no savas ģimenes, latviešu skola var aizstāt paplašināto ģimeni: “Mani vecāki nedzīvo te tuvumā, un tādēļ latviešu skola palīdz paplašināt valodu un latvietību.” “Neapmeklēt latviešu skolu būtu nepraktiski, jo tad bērni dzirdētu latviešu valodu tikai no manīm un Omītes.”
- “Es redzu, ka ja bērni ir mājās, viņi neko pārāk daudz nedara – kāpēc lai tērētu dienu, ja varam kaut ko kaut cik interesantu darīt.”

- Latviešu skola ir laba vieta, kur satikties un sadraudzēties ar līdzīgi domājošiem cilvēkiem; latviešu skolas ir vislabākā vieta bērniem sadraudzēties ar citiem latviešu bērniem. “Bērna draugi mācās latviešu skolā, un bērns grib ar draugiem pavadīt laiku.” Latviešu sabiedrībā izveidotie kontakti daudziem, daudziem vēlāk dzīvē ir kļuvuši ļoti noderīgi un svarīgi. No otras puses, jaunatbraucējam (it sevišķi pusaudzim) bieži ir ļoti grūti ielauzties mazajā un noslēgtajā latviešu sabiedrībā; draudzības neveidojas...
- “Amerikāņu mātes domā, ka es esmu ‘svētā’, ka vedu bērnus katru nedēļu uz latviešu skolu. Viņas domā, ka tas ir tik labi bērniem, un vēlas, lai viņām būtu tāda iespēja.” Vienalga kuŗa valoda ir bagātība. Jo vairāk valodu cilvēks prot un jūtas ērts vairākās kultūrās, jo veiksmīgāks viņš būs, it sevišķi šajos laikos, kad pasaule kļūst arvien mazāka un mūsu iespējas tajā kļūst arvien plašākas. Ar Latviju saistīta dzīve un karjera daudziem šodien ir reāla iespēja. “Man ir ļoti grūti uzturēt motivāciju (sūtīt bērnus uz latviešu skolu). Bieži gribu uzdot, bet ceru, ka mani bērni nakotnē redzēs, ka latviešu valoda un latvieši ir laba lieta, un ka viņu piedzīvojumi latviešu sabiedrībā būs labi un varbūt palīdzēs viņiem nākotnē.”

Bet kāpēc vecāki nesūta savus bērnus latviešu skolā? Lielākā daļa no iemesliem ir pazīstami – tās ir arī vispazīstamākās sūdzības, ko dzird no vecākiem (un skolotājiem) par savām skolām.

- Tādas skolas vispār nav viņu pilsētā.
- Ir skola, bet tā ir par tālu.
- Bērni (un vecāki) ir par daudz noslogoti ar ikdienas dzīvi.
- Bērni ir iesaistījušies citās nozīmīgās nodarbībās, kuŗas notiek tajā pašā laikā kā latviešu skola.
- Bērniem latviešu skola nepatīk.
- Bērni skolā nav izveidojuši draudzības ar citiem bērniem; citi bērni viņus nepieņem.
- Vecāki nesaredz vajadzību latviskai izglītībai; latvietība viņiem nav prioritāte.
- Esam no Latvijas; tāpat, esam latvieši – kāda jēga vēl sūtīt bērnus latviešu skola?
- Ģimenei latvietība ir gan svarīga, bet viņai jau ir tuvs kontakts ar Latviju, un ar to pietiek.
- Bērni jau saņem savu “latvietības devu” citā veidā/vietā/reizē.
- Citi skolotāji/speciālisti ir teikuši, ka bērnam divvalodība ir par grūta vai nav vēlama.
- Vietējā latviešu skola ir par daudz nopietna ģimenes vajadzībām.
- Vietējā latviešu skola ir par daudz nenopietna ģimenes vajadzībām.
- Latviešu skola uzdod par daudz mājas darbu.
- “Skolotāji neprot mācīt.”
- “Skola ir par daudz cieši saistīta ar baznīcu un ticības mācību.” Skola nav pietiekami latviska (svin Halovīnus, nevis Mārtiņus). Trimdas laikā iesāktās skolas ar savu trimdas laika mācību

vielu, idejām un personīgo attieksmi “jaunatbraucējam” (un arī dažam jaunās paaudzes “trimdiniekam”) ir sveša, novecojusi pasaule.

- Mītņu zemes valodas apgūšana ņem priekšroku.
- Vecāki/bērni nejūtas gaidīti vai vēlami skolā vai latviešu sabiedrībā vispār: “Man liekas, ka visgrūtāk ir tiem, kuŗiem pašiem nav laba valoda, un tiem, kuŗi ‘izkrita’ no sabiedrības vai apprecēja ‘ārzemnieku’. It sevišķi sievietes, kuŗas apprecēja nelatvieti...Nemaz nerunājot par tiem bērniem, kas nerunā perfekti latviski.”

Vienalga kas vecākus motivē sūtīt bērnus latviešu skolā, šai motivācijai ir dažādi līmeņi. Tie ir atkarīgi no ģimenes vērtībām, no tā cik ģimene ir iesaistīta savas mītnes zemes latviešu sabiedrībā un cik tuvs kontakts ģimenei ir ar Latviju. Vecāki, kas paredz, ka bērns lielāko daļu no mūža pavadīs mītnes zemē, ne vienmēr liek tik lielu uzsvaru uz valodas zināšanām kā uz ‘taustāmākām’ zināšanām par savu senču kultūru. “Daži vecāki uzskata, ka latviešu skola ir sabiedriska/kulturāla vieta, kur pietiek ar dažu dziesmiņu un tautas deju iemācīšanu. Ir pāris (reti) vecāki, kas sagaida augsta līmeņa izglītības iestādi.” “Man abas valodas un abas sabiedrības ir svarīgas. Man liekas žēl, ka dažām ‘super-letīņu’ ģimenēm liekas tikai tas latviskais ir vērtīgs, piekopjams...”

Cita māte stāsta, ka viņa mājās ļoti piestrādā, lai uzturētu latviešu valodu, bet jūtas, ka vietējā latviešu skola drīzāk izjauc viņas darbu, nevis to atbalsta, jo skolā iet arī bērni, kas nesaprot latviešu valodu, un viņu dēļ sarunas pāriet angļu valodā. Viņa stāsta par savu vilšanos savā latviešu skolā: “Gribētu vienu dienu uzrunāt skolas saimi par to kā viņi justos par šādu situāciju: viņi bērnus sūta uz baleta vai futeņa stundām, bet bērniem māca ‘jazzercise’ vai hokeju, nevis to nodarbību par ko viņi ir samaksājuši. Tas ir kā es jūtos par šejienes latviešu skolu. Es varbūt esmu radikālāka savās domās, jo mans tēvs nav latvietis, mans vīrs arī nav, un man nav neviena radnieka, kas man te palīdzētu uzturēt šo latvisko elementu mūsu ģimenē. Turpretī, šeit ir ģimenes, kur abi vecāki ir latvieši un viņiem ir latviešu radnieku atbalsts, bet viņu bērni nerunā vai negrib runāt latviski mūsu latviešu skolā. Es meklēju latvisku atbalstu no citiem latviešiem un to nesaņemu. Ir jau arī tie, kas palīdz visu šo uzturēt, bet liela daļa tikai jauc to, ko mēģinu uzbūvēt.”

Katrs vecāks veido sava bērna dzīvi ar bērna labākām interesēm prātā, un tas ir dabīgi, ka ne visām ģimenēm būs vienādi mērķi.

Amanda Jātniece uzauga tipiskā trimdas sabiedrībā Mineapolē, ASV. Mācījās gan vietējā latviešu sestdienas skolā, gan Gaŗezera Vasaras Vidusskolā, gan Minsteres Latviešu Ģimnāzijā. Vēlāk ieguva universitātes grādu lingvistikā ar uzsvaru uz divvalodību un otrās valodas iegūšanu. Pašreiz dzīvo Latvijā, kur viņas bērni iet bērnudārzā un pamatskolā vietējās skolās. Nodarbojās ar tulkošanu, rakstīšanu un Latvijas folkloras dzīvi.